

Mina år i Alvastra kommun

Alvastra kommun bildades 1952 genom att socknarna Svanshals, Rök, Heda, Västra Tollstad och Trehörna lades ihop och bestod sedan till 1968 då den lades samman med Ödeshögs kommun. Det fanns ingen central förvaltning med kommunalkontor utan kommunens verksamhet sköttes av de olika nämndernas ordföranden i deras hem. Undantag skolan som hade en skolexpedition i Svanshals skola med rektor som ansvarig för verksamheten.

Fram till 1961 var det den gamla folkskolan som gällde. Den ersattes 1962 (Lgr 62) med den nya enhetsskolan eller grundskolan. Små b-skolor (två klasser undervisades gemensamt) för åk 1-6 fanns lite överallt i kommunen men Alvastra hade inget högstadium så eleverna i åk 7-9 fick åka till Ödeshög.

Det var ett helt annat samhälle då än nu. Fortfarande bodde de flesta vi kände på landsbygden. Nu är det tvärtom. Kvinnorna var hemmafruar, idag är det tvärtom. E4 gick rakt genom kommunen förbi Kvarntorp, Valla och Hejla och godståg gick från Mjölby till Hästholmen.

När vi kom till Valla var Sven Gideskog ordförande i kommunalnämnden, Sven Johansson i Tjugby ordf i socialnämnden, Carl-Göran Larsson, St Kullen, byggnadsnämnden Erik Gustavsson i Heda nykterhetsnämnden och Verner Jansson Omberg barnavårdsnämnden. Skolstyrelsens ordförande var greve Cronstedt på Kyleberg. Erik Rydberg lanthandlarn i Trehörna hade också någon tung post, minns inte vilken. Och så tror jag Alvar Jonsson i Lilla Kullen var ordförande i kommunalfullmäktige. Men kanske jag minns fel på något av uppdragen men de här personerna var i alla fall några av de tongivande i kommunen. Tyvärr var det inte några starka kvinnor med. De kom senare.

1966 delades de 35 mandat i fullmäktige enligt följande
S 13 mandat, C 14 mandat, FP 3 mandat och M 5 mandat. 33 män och 2 kvinnor.
Mandatperioden innan var det 34 män och 1 kvinna.

Det fanns ingen kommunal barnomsorg, ingen hemtjänst men möjlighet att få en hemsamarit om det behövdes. Och ålderdomshem fanns inte utan bara i Ödeshög.

Handlingar om de olika nämnderna och deras verksamhet finns att läsa om i Landsarkivet i Vadstena. På internet finns formulär för att skicka efter material. Och Roland Hagberg har skrivit mycket utförligt om skolan.

Skärtorsdagen 26 mars 1964 (för 59 år sedan!) flyttade vi från Närke till Valla i Röks socken Östergötland.

Våra två äldsta barn Johnny, 8 år, och Margit, 7 år, gick i andra respektive första klass medan den yngste Sören inte börjat än. Det var spännande att komma till en helt ny plats och börja utforska den och lära sig hur det var att leva där. Men efterhand kändes det ensamt så jag började söka jobb. Jag såg i tidningen att dom sökte någon som kunde hjälpa till att gallra sockerbetar några dagar och eftersom jag aldrig sett en sockerbeta tog jag med alla tre barnen och så gallrade vi. På hösten började jag på Artex i Mjölby med att sy bilklädslar. Ett halvtidsjobb på eftermiddagarna. Förmiddagen var jag hemma. Det fanns ju som sagt inget

dagis då. På eftermiddagarna fick min dåvarande man Gustaf se till barnen emellanåt. Han jobbade ju på gården. Och så gick jag en kvällskurs i maskinskrivning.

I början av december blev vi permitterade från Artex eftersom det blev för lite jobb där. Men så före jul blev jag erbjuden att hjälpa kommunalnämndens ordförande Sven Gideskog med skrivjobb inför årsskiftet. Det gick bra så jag fick fortsätta jobba där två dagar i veckan och så fick jag också jobba två dagar i veckan på skolkontoret i Svanshals. Rektorn hette Arne Svanström. Kommunfullmäktige hade i december 1964 beslutat om att inrätta en kontoristtjänst för att få hjälp till de båda kontoren.

Mitt arbete på kommunkontoret bestod till en början mest av att hjälpa till med skrivarbete, men snart nog fick jag hjälpa till med bokföring och andra uppgifter. På den tiden skulle man lämna in sin deklaration senast 15 februari och det var inga ifyllda blanketter som nu utan alla måste själva skriva in sina inkomster och eventuella avdrag. Det var mycket att göra på kort tid. Vi fick alla blanketterna till kontoret och de skulle sedan köras ut till affärer och andra som måste tillhandahålla sådana. Många hade svårt att deklarerera själva utan måste få hjälp. Så de som kunde hjälpa till behövde ju ha blanketter hemma. Det blev en av mina första uppgifter att åka runt med deklaraionsblanketter. På den tiden fanns det affärer överallt. Jag åkte till en affär vid Svanshals station, två affärer vid Hejla, vid Renstad, Heda, Omberg, Hästholmen, Sätra, Trehörna. Ett minne från en sådan tur är att när jag kom in i en liten affär, Säger inte var, så gick en katt runt i köttdisken och försåg sig!

Efter deklarationen var det dags att börja med bokslutet. Allt gjordes för hand och det gällde att räkna rätt. En diff. på en ettöring och man måste börja om. När sedan bokslutet var klart och godkänts av kommunalfullmäktige var det dags att börja med budgeten. Däremellan var det ju de vanliga mötena med kommunalnämnden och kommunalfullmäktige som det skulle skrivas kallelser och protokoll till. Sedan skulle ju de beslut som fattats följas upp.

Sven Gideskog hade kontoret hemma hos sig liksom alla de övriga ordförandena men efter några månader efter det jag börjat jobba där fick vi flytta det till Grönhalls gamla skola.

Arbetet på skolexpeditionen bestod av olika skrivelser, register av eleverna, betyg och sådant.

Under 1960-talet växte den offentliga sektorn och det blev till sist omöjligt att kunna hinna sköta verksamheten hemma för de olika ordförandena. Vi märkte det efter några år när det inte längre blev möjligt för mig att klara både kommunalnämnden och skolan. Rektorn Arne Svanström slutade och en ny rektor Arne Fagerström började. Jag slutade vid skolan och jobbade sista året bara på kommunalnämnden.

Vi fick mycket information till kontoret. Bland annat kom beslutet om att ett nytt bostadslån hade inrättats. Det skulle göra det lättare att bygga nya hus. Något vi nappade på och byggde ett hus vid Valla som vi kunde flytta in i på våren 1969.

I Hästholmen började en ny industri växa fram, Hästholmens Potatisprodukter (numera Vätternpotatis) grundades 1964. Man skalade och konserverade potatis till livsmedelsindustrin. Kommunen stödde det projektet och det var mycket jobb runt det.

Och så skulle Alvastra kommun gå samman med Ödeshögs kommun, vilket skedde 1 januari 1969. Det var mycket diskussioner inför sammanläggningen. Vad skulle kommunen heta? Hur

skulle den organiseras (förutom de nämnder som var obligatoriska)? Vem skulle bestämma vad? Plötsligt kanske de förtroendevalda var tvungna att dela med sig av beslutandet till tjänstemän. I Ödeshög fanns ju en kommunkamrer som hade mycket ansvar och befogenheter.

Inför sammanläggningen var det mycket praktiskt som också skulle göras. Något av det roligaste var att planera en fest för alla förtroendemän och deras respektive i Bjälboättens palats i Vadstena. Bordsplacering skulle göras och det var ju inte det lättaste. Det var i alla fall ett drygt 100-tal gäster.

Jag fick åka till landsarkivet i Vadstena och kolla hur lång tid olika personer haft sina förtroendeuppdrag. Det var både intressant och rörande. Jag såg skrivelser som gjorts till länsstyrelser och även till konungen. Man kan föreställa sig hur mycket tankemöda som gått åt för att göra dessa skrivelser i en tid när respekten för överheten var en helt annan än nu.

Efter årsskiftet 1968/1969 jobbade vi med bokslut och annat som skulle göras inför sammanläggningen. Jag var inte med i den politiska processen men som jag minns var det en viss rivalitet mellan de båda kommunerna och inte minst att det nu blev mer arbetsuppgifter så de förtroendevalda inte hade möjlighet att hålla i allt som de gjort förr.

Kommunalnämnden blev kommunstyrelsen och arbetet där leddes av en kommunalkamrer. För socialnämnden anställdes en socialsekreterare och sedan socialchef. Barnomsorg inrättades liksom hemtjänst osv. Bostadsbidrag till barnfamiljer inrättades och för byggnadsnämnden blev det mycket att göra när byggande av bostäder sköt fart. Gideskog var fortfarande ordförande i kommunstyrelsen som det kom att kallas nu, men utöver det uppdraget fick han jobba med det kommunala bostadsbolaget och industristiftelsen. Jag följde med som sekreterare till honom. Det var roligt att börja där och få fler arbetskamrater. Jag är fortfarande bästa vän med en av dem. Hon bor kvar i Ödeshög och ger mig tillfälle att åka hit emellanåt.

Jag kom vartefter att arbeta mer med byggnadsnämnden och hantera bostadsbidrag till barnfamiljer. Sedan var jag sekreterare i kulturnämnden och fick vara med och ordna olika arrangemang. Utgrävningarna av Dags Mosse skedde under den tiden jag var där och Kulturnämndens ordförande Paul Karlsson skrev en revysketch om en stenåldersman som kom upp och såg hur det stod till nu i bygden. Det använde vi sedan vid en fest på Omberg annandagpingst. Så där omkring 1976.

I början av 1978 drog jag vidare till nya arbetsuppgifter i Linköping.

Norrköping 2023-03-26

Inga-Maj Lundmark (tidigare Hellsten)

På internet finns en del fakta bl.a. mandatfördelningen i Alvastra kommunalfullmäktige

Politik

Mandatfördelning i valen 1950-1966

Valår	S	C	FP	M	Grafisk presentation, mandat och valdeltagande				TOT	%	Könsfördelning (M/K)
1950	17	11	4	3	17	11	4	3	35	79,3	34
1954	16	11	4	4	16	11	4	4	35	77,3	33
1958	14	13	3	5	14	13	3	5	35	78,6	34
1962	15	12	3	5	15	12	3	5	35	79,2	33
1966	13	14	3	5	13	14	3	5	35	82,0	33

Data hämtat från Statistiska centralbyrån (<https://www.scb.se/hitta-statistik/aldre-statistik/innehall/sveriges-officiella-statistik-sos/valstatistik-19091999/>) och Valmyndigheten (<https://www.val.se/>).